

Irene Solà

Canto jo i la
muntanya balla



EDITORIAL ANAGRAMA
BARCELONA

Il·lustració: © *The Age of Mammals*, mural de Rudolph F. Zallinger.
Copyright © 1966, 1975, 1989, 1991, 2000 Peabody Museum of Natural
History, Yale University, New Haven, Connecticut, USA.

Primera edició: maig 2019

Disseny de la col·lecció: Ggómez i Estudio A

© Irene Solà Sáez, 2019

© EDITORIAL ANAGRAMA, SA, 2019

Pedró de la Creu, 58
08034 Barcelona

ISBN: 978-84-339-1568-9

Dipòsit legal: B. 4360-2019

Printed in Spain

Liberdúplex, SLU, ctra. BV-2249, km 7,4

Polígon Torrentfondo
08791 Sant Llorenç d'Hortons

El dia 21 de gener de 2019, un jurat compost per Mita Casacuberta, Guillem Gisbert, Imma Monsó, Sergi Pàmies, Isabel Obiols i Silvia Sesé va atorgar el 4t Premi Llibres Anagrama de Novel·la a *Canto jo i la muntanya balla*, d'Irene Solà.

Og þegar vorvindarnir blása um dalinn; þegar vorsólin skín á hvíta sinuna á árbakkanum; og á vatnið; og á tvo hvíta svani vatnsins; og laðar vornálina frammúr keldum og veitum, – hver skyldi þá trúá því að þessi grösugi friðsæli dalur búi yfir sögu vorrar fyrri ævi; og yfir forynjum hennar? Menn ríða meðfram ánni, þar sem hestar liðinna tíða hafa gert sér götur hlið við hlið á breiðu svæði öld frammaf öld, – og ferskur vorblærinn stendur gegnum dalinn í sólskininu. A slíkum dögum er sólin sterkari en fortíðin.*

Sjálfstætt fólk ('Gent independent')

HALLDÓR LAXNESS

* I quan les brises primaverals bufen a la vall; quan el sol de primavera brilla sobre l'herba seca de l'any passat que cobreix les vores del riu, i sobre el llac, i sobre els dos cignes blancs del llac, i fa sortir amb els seus afalacs l'herba nova del terra esponjós dels pantans..., qui es creuria en un dia així que aquesta vall verda i pacífica atresora la història del nostre passat i dels seus espectres? La gent cavalca vora el riu, al llarg de les ribes, on, de costat a costat, jauen tot de camins, oberts un per un, segle rere segle, pels cavalls del passat... i les brises fresques sobrevolen la vall assolellada. En un dia com aquest el sol és molt més fort que el passat.

EL LLAMP

Vam arribar amb les panxes plenes. Doloroses. Els ventres negres, carregats d'aigua fosca i freda i de llamps i de trons. Veníem del mar i d'altres muntanyes, i ves a saber de quins llocs més, i ves a saber què havíem vist. Ras-càvem la pedra dalt dels cims, com sal, perquè no hi brotessin ni les males herbes. Triàvem el color de les carenes i dels camps, i la brillantor dels rius i dels ulls que miren enlaire. Quan ens van llambregar, les bèsties salvatgines es van arraulir caus endintre i van arronsar el coll i van aixecar el musell, per sentir l'olor de terra molla que s'apropava. Els vam tapar a tots com una manta. Als roures i als boixos i als bedolls i als avets. Xsssst. I tots plegats van fer silenci, perquè érem un sostre sever que decidia sobre la tranquil·litat i la felicitat de tenir l'esperit sec.

Després de l'arribada, i de la quietud, i de la pressió, i d'arraconar l'aire fi ben avall, vam disparar el primer llamp. Bang! Com un descans. I els cargols cargolats van estremir-se dins de les seves solitàries cases, sense cap déu ni cap pregària, sabent que si no morien ofegats, sortirien, redimits, a respirar la mullena. I aleshores vam vessar l'aigua a gotes immenses, com monedes sobre la terra i l'her-

ba i les pedres, i el tro escruixidor va ressonar dins les cavitats toràciques de totes les bèsties. Va ser llavors, que l'home va dir cago'n seuna. Ho va dir en veu alta, perquè quan hom està sol no fa falta pensar en silenci. Cago'n seuna, inútil, que t'has deixat atrapar pel temporal. I nosaltres vam riure, uh, uh, uh, uh, mentre li mullàvem el cap, i la nostra aigua se li ficava coll de la camisa endintre, i li resseguia l'espatlla i els lloms, i eren fredes i despertaven el mal humor, les nostres gotetes.

L'home venia d'una casa d'allà a la vora, enfilada a mitja carena, sobre un riu que devia ser fred perquè s'amagava sota els arbres. Hi havia deixat dues vaques, un grapat de porcs i de gallines i un gos i dos gats desarrelats, una dona i dues criatures i un vell. Es deia Domènec. I tenia un hort ufanós a mitja muntanya i unes terres mal llaurades vora el riu, perquè l'hort l'hi treballava el vell, que era son pare i que tenia l'esquena plana com una taula, i les terres les llaurava ell. Hi havia vingut a provar versos, en Domènec, cap a aquest voral de muntanya. Per veure quin gust i quin so tenien, i perquè quan hom està sol no fa falta dir versos en veu baixa. I havia trobat un grapat de trompetes de la mort fora de temporada, aquella tarda, tot anant a guaitar el bestiar, i les duïa embolicades a la panxa de la camisa. La criatura de braços plorava quan havia deixat la casa, i la dona havia dit «Domènec», com una queixa i com una súplica, i en Domènec havia sortit igualment. És difícil de fer versos i de contemplar la virtut que s'amaga dins de totes les coses, quan els nens ploren amb aquella estridència de garrí escorxat que t'accelera el cor encara que no ho vulguis. I volia anar a mirar les vaques. Havia d'anar a mirar les vaques. Què hi entenia la Sió, de vaques? Res. El vedell feia maaaaaaaaaaaaa, maaaaaaaaaaaaaa. Desesperat. No en sabia res, la Sió, de vaques. I va tornar a exclamar, cago'n seunal,

perquè hàviem sigut ràpids, caram, imprevisibles i sigil·losos, i l'haviem atrapat. Cago'n seuna!, perquè el vedell tenia la cua enganxada a un manyoc de filferros. Els filferros s'havien encallat entre dos arbres, i de les estrebades li havien esbocinat el darrere de les cames, que ara li lluien ensangonats, oberts i bruts. Feia maaaaaaaaaaaaa, maaaaaaaaaaaaa, atrapat per la cua entre els dos arbres, i la seva mare el vetllava intranquilla. En Domènec sota el xàfec va enfilat cap a la bèstia. Tenia unes cames ben fetes de tan trescar muntanya amunt a respirar aire quan els nens cridaven massa, o quan pesaven massa, i pesava massa l'arada, i el silenci del vell, i totes les paraules, una darrere l'altra, de la dona, que es deia Sió, i que era de Camprodon, i que s'havia ben deixat enredar perquè l'havien pujat sola dalt d'aquella muntanya amb un home que s'escapava i un vell que no parlava. I mira que a vegades en Domènec l'estimava i l'estimava fort, a la Sió, encara. Però pesava tant, cago'n Déu i Satanàs, la casa. Hauria de tenir més temps de coneixe's, la gent, abans de casar-se. Més temps de viure abans de fer criatures. A vegades encara l'agafava per la cintura i li feia donar voltes, una darrere l'altra, com quan festejaven, perquè la Sió, Déu, la Sió, quines cames! Va deixar les trompetes a terra. El vedell bramulava. En Domènec s'hi va acostar amb les dues mans a davant. A poc a poc. Dient coses amb una veu greu i aman-sidora. Xsst, xsst, feia. La mare el sotjava desconfiada. Els cabells d'en Domènec regalimaven. Quan arribés a casa s'hauria de fer escalfar aigua per rentar-se el fred i la pluja. Es va mirar els ferros que esgarrinxaven les potes de l'animal cada vegada que estrebava. Li va agafar la cua amb fermesa, va treure la navalla i va tallar amb habilitat el pèl nuat. I aleshores vam deixar caure el segon llamp. Ràpid com una serp. Enfadat. Obert com una teranyina. Els llamps van on volen, com l'aigua i les allaus i els insectes petits i les garses,

que tot el que és bonic i el que brilla els hi omple l'ull. La navalla fora de la butxaca d'en Domènec va brillar com un tresor, com una pedra preciosa, com un grapat de monedes. La fulla de metall ens va emmirallar, polida. Com uns braços oberts, com una crida. Els llamps es fiquen on volen, i el segon llamp es va ficar dins del cap d'en Domènec. Endintre, endintre, fins al cor. I tot el que veia dins dels ulls era negre, de la cremada. L'home es va desplomar sobre l'herba, i el prat li va posar la galta contra la seva, i totes les nostres aigües esverades i contentes se li van ficar per dintre les mànigues de la camisa, per sota el cinturó, dins dels calçotets i els mitjons, buscant la pell encara seca. I es va morir. I la vaca va marxar esperitada, i el vedell va córrer darrere seu.

Les quatre dones que ho van veure van acostar-s'hi. A poc a poc. Perquè no estaven acostumades a sentir interès per la manera com mor la gent. Ni interès pels homes atractius. Ni interès pels homes lletjos. Però l'escena havia sigut ullprenedora. Havia fet una llum tan clara, tot plegat, que no hauria fet falta veure-s'hi mai més. El ganivet havia cridat el llamp, i el llamp blanc havia encertat com una diana el cap de l'home, li havia fet la ratlla al mig dels cabells, i les vaques havien fugit esperitades com en una comèdia. S'hauria hagut d'escriure una cançó sobre els cabells de l'home i la pinta del llamp. S'hauria pogut posar perles als cabells, a la cançó, blanques com la resplendor del ganivet. I dir coses del seu cos, i dels llavis oberts, i dels ulls clars com un got on la pluja es ficava. I del rostre tan bonic per fora i tan cremat per dintre. I de l'aigua que li queia com una torrentera sobre el pit i darrere l'esquena, com si se'l volgués endur. I de les seves mans, hauria parlat la cançó, curtes i gruixudes i calloses, una d'oberta com una flor que veu venir l'abella, l'altra agafada a la navalla com una roca que s'ha ficat dins d'un arbre.

Una de les dones, la que es deia Margarida, li va tocar una mà, mig per saber si l'home cremava amb el llamp a dintre, mig només per la carícia. Llavors, quan les dones el van deixar estar i van collir les trompetes de la mort xopes que l'home havia abandonat, i van donar per vista l'escena, perquè hi havia moltes altres coses a fer, i moltes altres coses a pensar; com si ens haguéssim encomanat de la seva satisfacció i de la feina feta, vam deixar de ploure. Sadolls. Espassats. I quan va ser segur que havíem parat del tot, els ocells van saltironejar fins al centre de les branques i van cantar la cançó dels supervivents, amb l'estómac petit ple de mosquits, estarrufats i plens de fúria en contra nostra. Poc tenien per queixar-se si no havíem ni pedregat, si havíem plogut el temps just de matar un home i un grapat de cargols. Si amb prou feines havíem fet caure cap niu i no havíem inundat cap camp.

Aleshores ens vam replegar. Extenuats. I ens vam mirar l'obra feta. Les fulles i les branques gotejaven, i nosaltres vam anar, vacus i laxos, cap a una altra banda.

Una vegada vam ploure granotes i una altra vegada vam ploure peixos. Però el millor és pedregar. Les pedres precioses es precipiten sobre els pobles i els cranis i els tomàquets. Rodones i congelades. I omplen els marges i els caminals d'un tresor de glaç. Les granotes van caure com una maledicció. Els homes i les dones corrien, i les granotes, que eren molt i molt petites, s'amagaven. Ai, las. Els peixos van caure com una benedicció sobre els caps dels homes i les dones, com bufetades, i la gent reia i els aixecava enlaire com si ens els volgués tornar, però no ho volien, ni nosaltres tampoc els hauríem volgut. Les granotes rauquen dins dels ventres. Els peixos deixen de moure's però no es moren. Però tant li fa. El millor de tot és pedregar.

EL NOM DE LES DONES

N'Eulàlia els digué que el boc tenia el cul molt fi, molt fi, com el d'una criatura de bolquers, de tants petons que l'hi havíem fet, i que tenia el membre fred com un tros de gel, i a mi me va fer riure, i riure i riure, i a mi me van penjar de tant que vaig riure. I va ser pel riure, com una metzina embriagadora que se'm va ficar dintre, com la llet de bruixa de les lleteres, que recordo totes les coses. Perquè el riure, dins de la meva sang, blanc i encomanadís com les pessigolles, que si me trencaves un braç sortia llet blanca en comptes de sang vermella, me va buidar. Si se n'hagueren pogut estalviar, de tortures i d'habitacions, totes que feien pudor de pipí, i de cordes que s'estiraven llargues, llargues, i de draps de llana plens de cendra, i d'esperar que parés de riure i confessés. Confessar què? Si el riure era l'única cosa bona, era un coixí, era com menjar-se una pera, era com ficar els peus en un salt d'aigua un dia d'estiu. No haguera parat de riure ni per tot l'or del món, ni per tot el mal del món. El riure me va desenganxar dels braços i cames i mans que m'havien acompanyat tan fidelment fins aleshores, i de la pell que havia vestit i desvestit tantes vegades, i me va rentar el mal i la pena per les coses

que et poden fer els homes. Me va buidar com a una beneitona, tant de hihihhi i hahahaha, i el cap, que me feia clonc-clonc amb l'aire que xiulava quan m'entrava i em sortia pel nas i les orelles. Me va deixar el caparró com la closca d'una nou, a punt per guardar-hi totes les rondalles i totes les històries i totes les coses que els vam dir que fèiem, i totes les coses que van dir que havíem fet en contra de Déu i de Jesús i de tots els sants i de la Verge. Quina Verge? Un Déu com el pare de cada un, dolent, dolent, dolent, i torturador com ells, i esporuguit de totes les mentides que, de tant dir-les, s'havien cregut. Que no se n'hi ha pas quedat cap dels que ens assenyalaren, ni dels que ens tancaren, ni dels que ens buscaren les marques de bruixes, ni dels que feren els nusos i tibaren les cordes, per aquestes muntanyes. Que quedar-se o no quedar-se no té pas a veure amb el foc de l'infern, ni amb el càstig diví, ni amb cap fe, ni amb cap virtut de res. No. Poder collir ceps i vaquetes i fer pipí i explicar històries i llevar-se cada matí té a veure amb els llamps que cauen sobre aquest arbre o sobre aquest home. Té a veure amb els nens que surten sencers i els nens que no, i els nens que surten sencers però per dintre no tenen les coses al seu lloc. Té a veure amb ser l'ocell que ha caçat l'aligot o la llebre que ha caçat el gos, o no. I la Verge i el nen i el dimoni estaven tots fets de la mateixa beneiteria.

De totes les que som, na Joana és la mes vella. Era d'una casa vora la meva, na Joana, i tothom sabia que feia medicines en un tupí, i un dia me va dir que si en volia aprendre, i si me'n volia anar amb ella a la nit. I si me'n va ensenyar, de curar febres, i mals d'ulls i gatirrons, i mals d'infants i ferides i malalties d'animals. I de recuperar objectes perduts i robats i de fer males mirades. Innocents de nosaltres. Si la cosa més en contra de Déu que hem fet

mai és llevar-nos cada matí després que ens pengessin i collir flors i menjar mores.

A na Joana tots la deixaven fer i tots la volien si havien de néixer criatures o si tenien gatirrons. Fins que una volta va pedregar molt, i na Joana tenia un camp de blat, i en totes les terres on va pedregar no hi va quedar res, i al camp de na Joana no hi caigué una sola pedra. I digueren que na Joana havia fet el temporal amb unes pólvores. I li cridaren metzinera! I aleshores el fill del seu veí, que s'anomenava Joan Petit, que era un mosset de cinc anys que li havia dit metzinera davant de molts d'altres, prengué mal als peus i se li inflaren morats i negres, i es morí al cap de quatre dies, i tots exclamaren que na Joana li havia emmetzinat les sopes. I li cridaren, preneu-la, la vella bagassa, metzinera! I la prengueren. I poc després de prendre-la, plogueren granotes petites, petites, i na Joana els digué que si ella volia podia fer pedregar, o podia fer caure granotes o podia fer-los morir tot el bestiar, i llavors a mi me prengueren també i na Joana no va dir mai més res. Però jo rai, que vaig aprendre de riure.

I llavors va aparèixer n'Eulàlia, que era de Tregurà de Dalt, i els digué que una vegada se n'havia anat fins a Andorra a dessoterrar un infant mort i que li va extreure la freixura i el fetge, i que en feu un unguent per matar gent i bestiar. I llavors els va explicar com lligava els hòmens perquè no poguessin jaure amb altres dones sinó amb llurs mullers només. Com els hi feia sis nusos als cordons de les bragues i llavors deia a cada nus, jo et lligo a tu de part de Déu, de sant Pere i de sant Pau i de tota la cort celestial, i de part de Belzebú i Tió i Cuxol, que no puguis unir-te amb cap dona carnalment sinó amb la teua muller. I que una vegada va lligar un marit i una muller que eren veïns seus i que eren mesquins i li tiraven pedres. Els va lligar

amb cabells dels seus caps, de manera que no poguessin fer còpula. I quan el marit no hi era, la dona no podia viure sense ell, i quan hi era present i se li volia acostar, tota la seva persona formiguejava de tal manera que se sentia morir i no podia suportar que s'ajuntés amb ella. I van estar així quatre anys. Quatre anys! Quin riure. I aleshores un dia, un fill de la parella que guardava les cabres va passar amb els animals per un ermàs de n'Eulàlia, i n'Eulàlia li digué que mals llops se li menjassin les bèsties. I allí mateix, saltà un llop entre les cabres i en degollà una. I llavors la prengueren, a n'Eulàlia també, i quan la tenien presa, els digué que una nit totes quatre havíem llevat un infant de mesos del costat de la seua mare, i ens l'havíem endut a un camp, i havíem jugat amb ell com si fora una pilota.

N'Eulàlia explicava les millors històries, encara les explica ara, millor que ningú. Les històries que a mi me fan riure, riure, riure, fins que alguna cosa se m'afluixa a dintre, més endintre i tot que les gotetes de pipí. Explica històries, i a voltes nosaltres sortim a les històries, i és un goig sortir-hi. N'Eulàlia té dintre una veueta, ben endintre, que li explica les rondalles, una veueta, la del dimoni, que li contava les malifetes, i que el mal que els homes li feien atiava i deslligava com una llengua que ja no sap estar-se quieta. La veueta li venia de dintre del cap mateix, com un aiguanex, que feia les imatges i les paraules:

«Vàrem anar al bosc, a damunt d'una somera negra, jo, i a damunt d'una guineu, na Dolceta de can Conill —que soc jo!, deia jo—, i no hi havia lluna i les estrelles gairebé no en feien, de llum, i una branca em va saltar al pas talment una urpa que m'esgarrinxava el rostre, i vaig dir, Jesús!, i vaig caure de la somera, i na Dolceta em va dir que no digués mai més Jesús. I així ho vaig fer. Anàvem a la Roca de la Mort, i hi anàvem amb les aixelles untades

d'ungüent que socarra els pèls per sempre, i per això les nostres aixelles són pelades. Quan vàrem ser a la Roca, tots, homes i dones, vàrem marcar cadascú una creu en terra i vàrem abaixar-nos les faldilles i posàrem les natges cadascú a sobre de la seva creu, abjurant de la fe i de Déu. I després li vàrem besar l'anus al diable, un per un. I a voltes tenia forma de gat de tres colors i a voltes de boc, i ens deia, "Estaràs amb mi, bona infanta?", i totes contestàrem que sí. I després menjàrem formatge i fruita i mel, i beguérem vi i ens prenguérem tots de les mans, homes, dones i dimonis, i ens abraçàrem i ens besàrem i ballàrem i fornicàrem i cantàrem tots plegats.»

I na Margarida plorava. Plorava i negava totes les coses, i plorava i plorava de la injustícia i a vegades xisclava, i jo li deia, dona no ploris, Margarida, tancades a la mateixa cel·la fosca, totes quatre, que no era ni una cel·la, que allí abans hi guardaven bestiar. I fèiem una bona parella, jo i na Margarida, perquè jo reia que reia, i ella plora que plora, i a voltes com més plorava ella, i més ganyotes feia, i més mocs i saliva treia, amb la cara tota vermella i tota inflada i tota lletja, més reia jo, i llavors com més reia jo, més plorava ella, i jo li deia, dona no ploris, Margarida, i fèiem una bona parella. Na Margarida negava totes les coses, les unes darrere les altres, i l'única cosa que va confessar va ser haver parat taula a les nits. Posar estovalles i pa i vi i viandes i aigua i un mirall, perquè s'hi miressin els mals esperits, i s'hi trobessin en menjar i en beure, i així no li matessin els infants. Però per una sola cosa petita també et poden penjar.

I quan n'Eulàlia els digué que na Joana era la mestressa que feia els fantasmes i els ungüents amb què ens untàvem, i la mestressa de fer les metzines de tot el país, i del boc de Biterna i de totes les altres malvestats que fan les

bruixes, i que totes tres érem deixebles seves, na Joana no va moure ni un cabell del cap. I no ho va dir amb mala intenció, n'Eulàlia, ni li guarda rancor, na Joana, si ja estàvem totes acabades. Ho va dir només perquè tenia la llengua desbocada, i a mi em sortia tot l'aire de la boca com una riallada, i na Margarida plora que plora. Totes quatre sobre la mateixa palla bruta, plena de rates i puces.

Na Joana ni parla, ni plora, ni nega, ni riu, però encara és la mestressa i encara és la més sàvia i sempre troba les millors cireres de pastor i els millors ceps i és la que en sap més, de fer parir. I és la primera a fer pipí quan trobem creus a les muntanyes, i d'entaforar-hi les anques. I és la primera de fer caca sota l'arbre on ens van penjar. Fa unes caques dures i senceres i ben fetes i somriu com un ratolí mentre està ajupida. I és la primera que caga també si trobem capelletes i ermites amagades.

Els contes i les històries que conta n'Eulàlia, no tots són de bruixes ni de nosaltres. A vegades la veueta li diu coses de les muntanyes i de les pedres i dels tolls d'aigua, i els ocells li canten cançons i les gorges li expliquen faules, i jo la segueixo com una nena, com un gosset, com una ovella acabada de néixer a la seva mare, que si fes falta es llançaria davant de les potes d'un cavall per tornar entre les seves rondalles. Perquè me fa riure, a mi, n'Eulàlia.

Hi havia una vegada un rei cristià d'Aragó que tenia tres filles boniques com el sol, m'explica. I en aquestes que quan el rei i la reina van començar a pensar de casar les princeses, es van assabentar que totes tres festejaven, cadascuna amb un moro infidel. A mi m'agraden les rondalles de moros. Enfurimat, el rei va tancar totes tres filles en una torre ben alta perquè mai més poguessin tornar a veure els seus amants. Però una nit les tres princeses van subornar els guardes amb un bon grapat de monedes d'or

i es van escapar de la torre, i en aquestes que totes tres, i tots tres amants moros, es van enfilear a tres cavalls i van cavalcar cap a les muntanyes del Pirineu, lluny dels reis cristians i dels reis moros. Al tercer dia, el rei va anar a veure les seves filles per desdir-les dels seus festeigs amb infidels i convèncer-les de casar-se amb prínceps cristians, però en arribar a la cella, se les va trobar fugades i va exclamar:

—Que la maledicció de Déu caigui damunt d'elles en qualsevol lloc on es trobin!

I el temps va virar de cop i volta. Una tempesta de gel i de neu va sorprendre els sis fugitius damunt dels cavalls amb tanta vehemència que es va abraçar cadascuna al seu amant, i es van quedar tots sis glaçats sense poder fer un pas més. I allí les teniu, una darrere l'altra, abraçades als seus estimats, les tres serralades de les tres germanes, cobertes de neu, diu n'Eulàlia, i assenyala les muntanyes.

O ens parla de l'encantada que una gent dels pobles va capturar, juntament amb unes tovalles blanques que li van prendre. Pobra encantada. La van tancar en una cuina perquè no se'ls escapés. Era una dona petita, que seia tot el dia al banc, mirant enllà de la finestra i que no badava boca, com si fos muda o com si no entengués la parla humana. Però un vespre, la mestressa de la casa on la tenien tancada es va posar a fer el sopar, i va encendre el foc, i va penjar als cremalls una olla de llet per fer sopa. Tot d'un plegat, mentre la dona traginava, l'encantada va cridar:

—Corre, corre! Que la llet blanqueta se t'escapa!

I la mestressa s'abocà cap a l'olla a correu, i l'encantada va aprofitar la distracció per saltar del banc i fugir per la porta. I diuen que just abans de desaparèixer per sempre li va etzibar:

—No sabreu mai per què és bona l'arrel de la roma!

—I va riure amb un riure petit de fura, i encara avui en dia

la gent dels pobles no saben pas per què és bona l'arrel gruixuda de la roma.

Na Margarida a vegades plora per les rondalles, plora perquè un pare va convertir les seves filles en muntanyes, o plora de les coses que ens van fer, la llana i la cendra i els ferros roents i les cadenes i el banc i els pesos als peus i la sang vermella. Plora d'haver-se mort, com totes les coses que es moren. I jo li dic, dona, no ploris, Margarida. I a voltes també plora si a la cova ha nascut una criatura, i jo li dic, dona, no ploris, Margarida. I després del temporal va plorar una mica també, per l'home, perquè hi feia tan bonic a la clariana, deia. Quina llàstima que es consumeixin ràpid, els homes, i que els altres homes s'aferrin als cossos buits i els amaguin i els enterrin per no veure el que els passarà a ells també. I va plorar quan el van venir a buscar i se'l van endur, i no va tornar mai a fer-nos companyia. Per comptes van posar una creu allà on el llamp va foradar l'home. Quina mania a embrutar les muntanyes de creus. Però aquesta era petita. I a vegades hi anàvem, i hi feiem pipí, com els gossos. I a vegades hi dúiem flors collides del terra, allà on s'havia estirat l'home, pixallits, li dúiem, per fer riure.